

Kobieta-polityk – stereotypy płciowe a rzeczywistość społeczno-polityczna

KATARZYNA ROSÓŁ

UNIwersytet PEDAGOGICZNY IM KEN w KRAKOWIE

Abstrakt

Celem publikacji jest porównanie panujących w polskim społeczeństwie stereotypów, dotyczących problematyki typowo kobiecych obszarów działalności społecznej i politycznej, z faktycznymi obszarami aktywności i zaangażowania kobiet-polityczek. Analiza obejmuje działalność polskich posłanek obecnej kadencji, ze szczególnym uwzględnieniem ich czynnego udziału w komisjach sejmowych oraz interpelacji, zapytań i pytań poselskich wniesionych przez parlamentarzystki, celem wskazania polityk i obszarów, w których kobiety są najaktywniejsze oraz tych, w których wykazują mniejszą bądź zerową aktywność. Punkt odniesienia stanowią rozpowszechnione wśród Polaków stereotypy, odnoszące się do społecznej i politycznej roli kobiet, uznające pewne dziedziny za „typowo męskie” oraz „typowo damskie”.

Słowa kluczowe:

[stereotyp](#), [płeć](#), [kobiety w polityce](#), [instrumenty kontroli sejmowej](#), [komisje sejmowe](#).

Wprowadzenie

Mimo że kobiety zaangażowane są w politykę na wszystkich szczeblach, a ich działalność dotyczy wielu obszarów, w społeczeństwie rozpowszechnionych jest szereg stereotypów, które łączą polityczki z wybranymi dziedzinami, uznawanymi za typowo kobiece. Celem niniejszej publikacji jest wskazanie tych polityk i obszarów oraz porównanie ich z obszarami faktycznej działalności i zaangażowania polityczek. Analiza obejmuje aktywność polskich posłanek obecnej, tj. VIII kadencji Sejmu i dotyczy ich uczestnictwa w pracach komisji sejmowych oraz korzystania przez nie z indywidualnych procedur interpelacyjnych, takich jak interpelacje, zapytania oraz pytania poselskie. Zamierzeniem artykułu jest wskazanie polityk i obszarów, w których wykazywały one największą oraz najmniejszą aktywność, a także zestawienie ich ze stereotypowo rozumianymi kobiecymi dziedzinami.

W artykule utożsamiono dziedzinę, stanowiącą obszar zainteresowania kobiet w odniesieniu do procedur interpelacyjnych, z konkretnym ministerstwem, kierując się właściwościami poszczególnych ministrów, do których instrumenty te zostały skierowane. Taki uproszczony model wynika z obszerności zakresu tematycznego spraw, które w ramach procedur interpelacyjnych były rozpatrywane, co przekłada się na trudność w ich usystematyzowaniu. Tym samym uznano, że w uproszczeniu konkretne ministerstwa mogą odpowiadać pewnym stereotypowym obszarom, które przypisuje się konkretnym płciom.

Stereotypy płciowe a polityka – zarys problematyki

Stereotypy płciowe są to utrwalone w społeczeństwie przekonania „na temat cech charakteryzujących kobiety bądź mężczyzn oraz zajęć, które są dla nich odpowiednie” (Brannon, 2002,

s. 240). Wyborcy, kierując się stereotypami, uznają pewne dziedziny polityki (np. obronność, gospodarkę) za typowo męskie, inne natomiast (np. zdrowie) za typowo kobiece. Powiązania te badane były przez amerykańskie badaczki. Zdaniem badanych, spośród dziedzin, z których cztery można uznać za typowo kobiece (edukacja, opieka społeczna dla starszych i uboższych oraz mniejszości etniczne), a cztery za typowo męskie (terroryzm, zwierzchnictwo nad siłami zbrojnymi, system obronności kraju, kryzys militarny), kobiety sprawdzają się lepiej w tych typowo kobiecych obszarach (Cwalina, Falkowski, 2006, s. 216, ss. 226–227).

Poglądy te zdają się dzielić liderzy partyni. Polityczki często obsadzone są na stanowiskach związanych ze stereotypowo pojmowanymi kobiecymi obszarami, czyli powiązanymi z edukacją, służbą zdrowia czy pomocą społeczną. Mężczyźni zaś obejmują stanowiska w budownictwie, finansach, obronie narodowej, sprawach zagranicznych czy sprawach wewnętrznych (Niewiadomska-Cudak, 2012, s. 52).

Stereotypy płciowe przejawiają się również w postawach samych kobiet, które często czują potrzebę tłumaczenia się ze swoich odstępstw od utartego, stereotypowego obrazu. Odstępstwa te rodzą bowiem obawy przed utratą atrakcyjności w oczach innych osób bądź odrzuceniem społecznym (Kotlarska-Michalska, 2011, s. 27–28). Stąd też pojawiające się pytanie, czy posłanki w ogóle decydują się na odejście od stereotypów, wykazując aktywność także w typowo męskich dziedzinach, czy też zawężają swoje działania do wspomnianych już obszarów, tradycyjnie z nimi powiązanych.

Kobiety stereotypowo odbierane są jako uosobienie ciepła. Mężczyznom przypisuje się wszechstronność, erudycję i inteligencję (Buć, 2009, s. 61). Mężczyźni uważani są za kompetentnych, racjonalnych, nieulegających

naciskowi, łatwo podejmujących decyzje, obdarzonych pewnością siebie, kobiety zaś uznaje się za emocjonalne, zdolne do poświęceń i dążące do łagodzenia konfliktów (Gawor, Mandal, 2007, s. 80). Wymiar męskość–kobiecość, zdefiniowany na poziomie kultur narodowych, pozwala stwierdzić, że „[...]od mężczyzn oczekuje się stanowczości, twardości, nastawienia na sukces materialny, aktywności i panowania nad emocjami. Kobiety natomiast powinny wyróżniać się opiekuńczością, troskliwością, skromnością i łagodnością. Mężczyznom przypisane są więc cechy sprawcze, wskazując na orientację zadaniową, kobietom zaś cechy wspólnotowe, determinujące nastawienie na pielęgnowanie relacji z innymi: (Buć, 2009, s. 57). Właśnie te cechy decydują o stereotypowym przyporządkowaniu kobiet i mężczyzn do konkretnych dziedzin aktywności, również politycznej.

Tymczasem „polityka powszechnie uważana jest za dziedzinę typowo męską, w której obowiązują twarde męskie reguły zachowania [...]. Polityk w świetle potocznych przekonań jawi się jako osoba silna, bezwzględna, rywalizująca, manipulująca innymi, dbająca jedynie o własne interesy i niemoralna” (Gawor, Mandal, 2007, s. 80). Zgodnie z wynikami badań, wielu polityków posiada silną potrzebę osiągnięć, rywalizacji. Wykazują zdolności manipulacyjne, a ich celem jest zdobycie prestiżu i osobistych korzyści. Tym samym, cechom przypisywanym politykom o wiele bliżej do stereotypowych cech męskich niż kobiecych (Gawor, Mandal, 2007, s. 80). Stąd też prawdopodobnie przekonanie, że polityka nie jest odpowiednia dla kobiet, a jeśli już się w nią angażują, to w typowo kobiecych obszarach.

W niniejszym artykule przyjęto założenie, że aktywność posłanek, badana poprzez stosowanie przez nie procedur interpelacyjnych, jest wynikiem osobistego zainteresowania daną dziedziną. W przypadku uczestnictwa w składach komisji sejmowych, może to jednak być

efektem działań partyjnych liderów, kierujących się stereotypami, wynikającymi z przekonania o niższych kwalifikacjach i zdolnościach kobiet, prowadzącymi nawet do założenia, że nie nadają się one do polityki (Kotlarska-Michalska, 2011, s. 30). Tym bardziej, że role pełnione przez kobiety w partiach politycznych nie odbiegają od stereotypów. Polityczki często mają ocieplać wizerunek ugrupowania. Są uznawane za „pracowite pszczołki” wykonujące konieczne, ale mało spektakularne zadania (Niewiadomska-Cudak, 2012, s. 53). Niska wiara we własne kompetencje oraz wspomniane stereotypy powodują u nich niejednokrotnie rezygnację z uważanych za typowo męskie funkcji. Stereotypizacja kobiet jest więc jedną z determinant mających istotny wpływ na udział kobiet w życiu politycznym (Niewiadomska-Cudak, 2012, s. 52).

Sejm VIII kadencji

Kobiety stanowią w Sejmie VIII kadencji około 30 procent (sejm.gov.pl: Dane o posłach wg stanu na dzień wyborów). W rządzie premier Beaty Szydło, pełniły funkcje Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (Elżbieta Rafalska), Ministra Edukacji Narodowej (Anna Zalewska), Ministra Cyfryzacji (Anna Streżyńska) oraz Ministra – Członka Rady Ministrów (Beata Kempa, Elżbieta Witek). W rządzie Mateusza Morawieckiego Elżbieta Rafalska, Anna Streżyńska, Anna Zalewska, Beata Kempa i Elżbieta Witek utrzymały stanowiska, a w styczniu 2018 roku Teresa Czerwińska została powołana na Ministra Finansów, a Jadwiga Emilewicz została Ministrem Przedsiębiorczości i Technologii. Beata Szydło została Wiceprezesem Rady Ministrów (Biuletyn Informacji Publicznej Rady Ministrów: Skład Rady Ministrów).

W świetle toczonych powyżej rozważań daje się zauważyć przede wszystkim niska partycypacja kobiet w Radzie Ministrów, zwłaszcza, że na jej czele stała kobieta.

Drugim wnioskiem, który można wysunąć, jest obecność w rządzie Beaty Szydło dwóch kobiet na stanowisku ministra w obszarze uznawanym za typowo kobiecy (Ministerstwo Edukacji, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej), oraz jednej, niestereotypowo, jako Ministra Cyfryzacji.

W kolejnym rządzie podtrzymano wspomniane wyżej stanowiska, powołując dodatkowe kobiety. Także więcej kobiet stanęło na czele ministerstw, których zadania nie kojarzą się obszarami typowo kobiecymi (technologia, przedsiębiorczość, finanse czy cyfryzacja).

Procedury interpelacyjne i działalność komisji sejmowych

W odniesieniu do stosowania przez kobiety procedur interpelacyjnych kierowanych do poszczególnych ministrów, dla potrzeb artykułu przyjęto za obszary typowo męskie ministerstwa takie jak: ministerstwo cyfryzacji, ministerstwo energii, ministerstwo finansów, ministerstwo przedsiębiorczości i technologii, ministerstwo gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej, ministerstwo spraw zagranicznych, ministerstwo obrony narodowej, ministerstwo energii, ministerstwo finansów, ministerstwo spraw wewnętrznych, ministerstwo infrastruktury i budownictwa. Za kobiece zaś uznano: ministerstwo nauki i szkolnictwa wyższego, ministerstwo kultury i dziedzictwa narodowego, ministerstwo edukacji narodowej, ministerstwo rodziny, pracy i polityki społecznej. Część ministerstw, takie jak ministerstwo rolnictwa i rozwoju wsi czy ministerstwo sportu i turystyki nie zostało jednoznacznie sklasyfikowane.

Przy analizie procedur interpelacyjnych posłużono się danymi obliczonymi na podstawie aktywności każdej z posłanek z osobna. Te same interpelacje, zapytania i pytania bieżące mogą więc być liczone podwójnie itd., jakby były osobnymi pytaniami, jeśli złożone zostały nie przez jedną posłankę, lecz przez grupę posłanek.

Kompetencje kontrolne posłów wynikają nie tylko z funkcji kontrolnej Sejmu, ale także z mandatu przedstawicielskiego (Mojak, 2007, s. 370). Procedury te zwiększają realność kontroli, a upoważnienie do ich stosowania pojedynczych posłów pozwala na upublicznienie spraw niewygodnych dla rządu bądź większości parlamentarnej (Stębelński, 2012, s. 287–288). Przyznanie uprawnień w procedurach interpelacyjnych pojedynczym posłom pozwala przypuszczać, że posłanki składały interpelacje, zapytania poselskie oraz pytania w sprawach bieżących w sprawach, które stanowiły dla nich istotny problem. Powołując się jednak na rozważania teoretyczne z początku artykułu pojawia się pytanie, czy obszary te to rzeczywisty obszar ich zainteresowań, czy są jedynie wynikiem rozpowszechnionych stereotypów i związanych z nimi obaw kobiet przed zaangażowaniem w dziedziny typowo męskie. Odpowiedź na to pytanie nie jest jednak możliwa bez szczegółowych badań nad motywacjami. Niniejszy artykuł stanowi więc jedynie załączek badań w tym zakresie.

W tabeli 1 zestawiono liczbę interpelacji, zapytań oraz pytań poselskich złożonych ogółem w trakcie trwania VIII kadencji Sejmu w poszczególnych latach oraz liczbę posiedzeń komisji, które miały miejsce (stan na 29 października 2018 r.):

Tabela 1. Prace Sejmu VIII kadencji w zakresie procedur interpelacyjnych oraz posiedzeń komisji w latach 2015–2018:

Prace Sejmu VIII kadencji	2015	2016	2017	2018	Ogółem
Interpelacje poselskie (wg daty wpływu)	366	8635	9293	8636	26930
Zapytania poselskie (wg daty wpływu)	52	1743	4631	1576	8002
Pytania w sprawach bieżących	54	260	215	153	682
Posiedzenia komisji stałych, nadzwyczajnych i śledczych	158	1493	1506	1161	4318
Posiedzenia komisji stałych	155	1441	1416	1073	4085
Posiedzenia komisji nadzwyczajnych	3	33	38	31	105
Posiedzenia komisji śledczych	0	19	52	57	128

Źródło: http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/page.xsp/prace_sejmu, dostęp: 01.11.2018.

Według danych zebranych w tabeli w trakcie obecnie trwającej kadencji (na dzień 29 października 2018 roku) złożono blisko 27 tysięcy interpelacji poselskich, 8 tysięcy zapytań oraz blisko 700 pytań w sprawach bieżących. W tym czasie odbyło się 4318 posiedzeń komisji, z czego zdecydowana większość to posiedzenia komisji stałych.

Interpelacje, zapytania, pytania...

Historia z pierwszej z omawianych procedur, interpelacji, sięga XVIII-wiecznej Francji. W Polsce zaczęto ją stosować po I wojnie światowej, w formie znanej również obecnie (Konaszyc, 1978, s. 28).

We współczesnej Polsce prawo do składania interpelacji wynika z ustawy zasadniczej, natomiast szczegółowe regulacje znajdują się w regulaminie Sejmu oraz ustawie o wykonywaniu mandatu posła i senatora (sejm.gov.pl: Interpelacje i zapytania). Interpelacje mają na celu uzyskanie informacji i wyjaśnień od Rady Ministrów (Mojak, 2007, s. 360). Do złożenia interpelacji nie jest potrzebna decyzja całego klubu ani podpisy innych posłów (Kruk, 2008, s. 64). Przedmiotowy zakres interpelacji obejmuje sprawy o zasadniczym charakterze, związane z problematyką polityki państwa (sejm.gov.pl: Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej

Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej). Muszą one mieścić się w zakresie działania administracji rządowej i należeć do kompetencji interpelowanego (Mojak, 2007, s. 140).

Mimo że interpelacje traktowane są jako instrumenty kontroli indywidualnej, mogą być zgłaszane zbiorowo, czy to przez kilku posłów, czy przez jednego posła w imieniu grupy posłów (Kowalska, Szeliga, 2000, s. 81). Takie przypadki są jednak traktowane na równi z indywidualnymi interpelacjami (Mojak, 2007, s. 374).

Z tabeli 1 wynika, że łącznie we wspomnianym okresie złożono 26930 interpelacji. Kobiety złożyły ich 13242, czyli około połowę. Poniższa tabela systematyzuje liczbę złożonych w tym czasie przez posłanki interpelacji (wg adresata) w kolejności rosnącej:

Tabela 2. Liczba interpelacji złożonych przez posłanki do poszczególnych ministrów VIII kadencji Sejmu w okresie od 12 listopada 2015 r. do 29 października 2018 r.).

Adresat interpelacji (minister)	Liczba interpelacji
szef kancelarii RM/członek RM	38
skarbu państwa	60
cyfryzacji	107
sportu i turystyki	139
przedsiębiorczości i technologii	151
gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej	209
spraw zagranicznych	220
nauki i szkolnictwa wyższego	259
kultury i dziedzictwa narodowego	436
obrony narodowej	462
inwestycji i rozwoju	484
energii	515
rolnictwa i rozwoju wsi	531
finansów	695
edukacji narodowej	757
środowiska	765
sprawiedliwości	814
spraw wewnętrznych i administracji	883
infrastruktury i budownictwa	1026
rodziny, pracy i polityki społ.	1086
Prezes Rady Ministrów	1247
zdrowia	2358
razem	13242

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/interpelacje.xsp>, dostęp: 01.11.2018r.

Jak wykazuje tabela 2, najwięcej interpelacji, których nadawcami były kobiety, wpłynęło do ministra zdrowia (2358). Niemal połowę mniej do Prezesa Rady Ministrów (1247). Ponad tysiąc interpelacji od kobiet wpłynęło do ministra rodziny, pracy i polityki społecznej oraz ministra infrastruktury i budownictwa. Najmniej – do ministra skarbu państwa, ministra cyfryzacji oraz ministra sportu i turystyki, innego członka RM

i szefa Kancelarii RM. Interpelacje adresowane do ministra zdrowia dotyczyły m. in. profilaktyki chorób (np. interpelacja w sprawie profilaktyki otyłości wśród dzieci i młodzieży w działaniach Ministerstwa Zdrowia), refundacji leków (np. interpelacja w sprawie refundacji leku Translarna <Ataluren>), finansowania leczenia (np. interpelacja w sprawie finansowania podmiotów leczniczych z zakresu opieki psychiatrycznej

i leczenia uzależnień) czy też konkretnych działań, takich jak kampania Ministerstwa Zdrowia promująca prokreację na przykładzie królików. Prezesa Rady Ministrów interpelowano w sprawach działalności rządu (interpelacja w sprawie realizacji programu „Mieszkanie Plus”), działań poszczególnych ministrów (interpelacja w sprawie wypowiedzi Minister Rafalskiej o zamiarze wycofania się z konwencji antyprzemocowej), spółek z udziałem Skarbu Państwa (interpelacja w sprawie spółki z udziałem Skarbu Państwa – Polskie Linie Lotnicze LOT SA) czy też zmian administracyjnych (interpelacja w sprawie zmiany granicy administracyjnej pomiędzy gminami Alwernia i Spytkowice). Do ministra rodziny, pracy i polityki społecznej wpłynęły m. in. interpelacje w sprawach świadczeń socjalnych (interpelacja w sprawie pomocy rodzicom niepełnosprawnym, także dorosłym dzieci, interpelacja w sprawie programu „Rodzina 500 plus”). Minister infrastruktury natomiast interpelowany był m. in. w sprawach wynagrodzeń i nagród (interpelacja w sprawie nagród dla ministrów i wiceministrów w Ministerstwie Infrastruktury w latach 2008–2015), połączeń kolejowych i zmian w rozkładach jazdy (interpelacja w sprawie połączeń kolejowych TLK), remontów i budowy dróg (interpelacja w sprawie przyspieszenia budowy obwodnicy Bolkowa) czy rządowych programów mieszkaniowych (interpelacja w sprawie programu „Mieszkanie Plus”). Największą aktywnością w zakresie interpelacji wykazały się posłanki: Joanna Frydrych (PO) i Anna Elżbieta Sobecka (PiS), zgłaszając kolejno ponad 700 i ponad 800 interpelacji.

Jak można więc zauważyć, wśród trzech najczęściej interpelowanych przez posłanki ministrów był minister zdrowia, Prezes Rady Ministrów oraz minister rodziny, pracy i polityki społecznej. O ile interpelacje do premiera trudno rozpatrywać w kategorii stereotypów płciowych bez szczegółowej wiedzy czego dotyczyły, zwłaszcza że dotyczyły one mogą pracy każdego z ministerstw, o tyle liczne

interpelacje do ministra zdrowia oraz do ministra rodziny, pracy i polityki społecznej zgodnie z przyjętymi założeniami stanowią odniesienie do stereotypowo kobiecych obszarów działalności. Interpelacje dot. m. in. profilaktyki chorób czy świadczeń socjalnych nawiązują do cech kobiet jako dbających o dobro innych osób. Co ciekawe jednak, w dalszej części tabeli znajdują się minister infrastruktury i budownictwa oraz minister spraw wewnętrznych i administracji, czyli ministrowie właściwi dla obszarów wymienianych jako męskie.

Najmniej interpelacji posłanki złożyły do ministra skarbu oraz ministra cyfryzacji, niewiele więcej do ministra przedsiębiorczości i technologii, obszarów utożsamianych raczej z mężczyznami (finanse, technologia).

Zapytania poselskie

Przechodząc do kolejnego instrumentu jakim są zapytania poselskie, w polskim prawie parlamentarnym pojawiły się one w 1957 roku w Regulaminie Sejmu PRL (Kruk, 2008, s. 72). Do instrumentarium procedur interpelacyjnych wprowadzono je w 1972 roku, nowelizując regulamin sejmowy (Mojak, 2007, s. 363).

Zapytania poselskie składane są w sprawach o jednostkowym charakterze, które dotyczą polityki wewnętrznej oraz zagranicznej prowadzonej przez rząd, a także realizowanych przez administrację rządową zadań publicznych (sejm.gov.pl: Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej). Z założenia dotyczyć mają zagadnień bardziej szczegółowych niż interpelacje i mają na celu uzyskanie informacji. Jako środek kontroli służą głównie ujawnianiu istniejących nieprawidłowości i błędów w funkcjonowaniu administracji (Mojak, 2007, s. 360). W tabeli 3 przedstawiono dane statystyczne dot. zgłoszonych przez posłanki w trakcie VIII kadencji zapytań poselskich w kolejności rosnącej:

Tabela 3. Liczba zapytań poselskich złożonych przez posłanki do poszczególnych ministrów VIII kadencji Sejmu (w okresie od 12 listopada 2015 r. do 29 października 2018 r.):

adresat zapytania (minister)	liczba zapytań
skarbu państwa	7
przedsiębiorczości i technologii	8
gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej	15
cyfryzacji	19
szef kancelarii RM/członek RM	21
rozwoju	23
nauki i szkolnictwa wyższego	24
sportu i turystyki	24
spraw zagranicznych	44
rolnictwa i rozwoju wsi	61
energii	72
kultury i dziedzictwa narodowego	75
rodziny, pracy i polityki społ.	93
środowiska	99
edukacji narodowej	106
spraw wewnętrznej i administracji	139
infrastruktury i budownictwa	140
finansów	166
obrony narodowej	210
zdrowia	236
Prezes Rady Ministrów	281
sprawiedliwości	939
razem	2802

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/interpelacje.xsp?view=2>, dostęp: 01.11.2018.

W Sejmie VIII kadencji najwięcej pytań posłanki skierowały do ministra sprawiedliwości – było ich 939, z czego aż 777 autorstwa Elżbiety Dudy (PiS). Znaczna większość z nich dotyczyła prowadzenia postępowania przygotowawczego dotyczącego prawidłowości przekazania przez Gminę Miejską Kraków nieruchomości. Inne złożone przez posłanki zapytania dot. m. in. ściągalności alimentów.

Ponad trzykrotnie mniej zapytań wpłynęło do premiera (m.in. zapytania dotyczące nagród przyznanych poszczególnym ministrom) oraz ministra zdrowia (zapytanie dotyczące badań psychotechnicznych kierowców/operatorów sprzętu ciężkiego czy też poprawy warunków żywieniowych w szpitalach).

Najmniej zapytań skierowano do ministra skarbu państwa oraz ministra przedsiębiorczości i technologii (poniżej 10). Zaledwie

kilkanaście zapytań wpłynęło do ministra gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej oraz do ministra cyfryzacji. Kwestie finansów oraz kwestie technologii spotkały się znów z najmniejszym zainteresowaniem kobiet.

Pytania w sprawach bieżących

Instytucja pytań w sprawach bieżących funkcjonuje w polskim systemie od 1997 roku

(Mojak, 2007, s. 385). Maria Kruk podkreśla, że mimo pozornie niskiej rangi tego instrumentu posiada on duże znaczenie w relacjach pomiędzy opozycją a rządem. Poprzez swój sposób funkcjonowania (odpowiedź ustna na posiedzeniu plenarnym) zmusza rząd do udzielenia wyjaśnień nadawcom (Kruk, 2008, s. 73). „Bieżący” charakter pytań łączy je z pilnymi, aktualnymi sprawami (Stębel, 2012, s. 295).

Tabela 4. Liczba pytań w sprawach bieżących złożonych przez posłanki do poszczególnych ministrów VIII kadencji Sejmu w okresie od 12 listopada 2015 r. do 29 października 2018 r.):

adresat pytania (minister)	liczba pytań
spraw zagranicznych	1
przedsiębiorczości i technologii	1
szef kancelarii RM/członek RM	2
sportu i turystyki	3
skarbu państwa	6
gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej	7
cyfryzacji	7
nauki i szkolnictwa wyższego	14
inwestycji i rozwoju	15
obrony narodowej	23
finansów	31
kultury i dziedzictwa narodowego	32
rolnictwa i rozwoju wsi	35
energii	37
edukacji narodowej	40
infrastruktury i budownictwa	43
środowiska	44
spraw wewnętrznych i administracji	45
sprawiedliwości	48
Prezes Rady Ministrów	53
rodziny, pracy i polityki społ.	71
zdrowia	99
razem	657

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/interpelacje.xsp?view=3>, dostęp: 01.11.2018r.

Najwięcej tego rodzaju pytań posłanki skierowały w VIII kadencji do ministra zdrowia (99) oraz ministra rodziny, pracy i polityki społecznej (71). O połowę mniej do Prezesa Rady Ministrów. Zaledwie jedno pytanie wniesiono do ministra spraw zagranicznych (pytanie w sprawie ewentualnej inicjatywy rządu dotyczącej negocjacji umów dwustronnych między RP a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w związku z referendum w Wielkiej Brytanii z dnia 23 czerwca 2016 r.) oraz do ministra przedsiębiorczości i technologii (pytanie w sprawie efektów, jakie przynosi tzw. ulga na start po pół roku obowiązywania Konstytucji Biznesu). Niewiele więcej (3 pytania) do ministra sportu i turystyki. Dotyczyły one planów powstania Kodeksu Dobrych Praktyk Sponsorskich, realizacji i podsumowania programu „Klub” w 2016 r. oraz zakresu pomocy małym miejscowościom w celu budowy boisk oraz sal gimnastycznych. Pytania bieżące do ministra zdrowia dotyczyły m.in. walki z dopalaczami i opieki psychiatrycznej a pytania do ministra rodziny, pracy i polityki społecznej m. in. wdrażania systemu e-zwolnień czy też zatrudnienia i aktualnej sytuacji kobiet na rynku pracy.

Ponownie posłanki najbardziej zainteresowane były problematyką zdrowia (walka z uzależnieniami) oraz pomocy socjalnej (sytuacja na rynku pracy). Najmniejsze zainteresowanie wykazały, jak w przypadku innych procedur interpelacyjnych, w dziedzinie przedsiębiorczości i technologii, a także spraw zagranicznych, dziedzin powyżej uznanych za męskie.

Komisje sejmowe

Oprócz procedur interpelacyjnych, aktywność kobiet w Sejmie wiąże się z ich uczestnictwem w pracach komisji sejmowych. Komisje te podzielić można na stałe oraz nadzwyczajne. Pierwszy typ powstaje na mocy regulaminu Sejmu i jego funkcjonowanie powiązane jest długością kadencji Izby. Komisje nadzwyczajne

tworzone są ad hoc, w celu rozpatrzenia konkretnej sprawy. Szczególny rodzaj komisji stanowią komisje śledcze (Secler, 2013, s.210). Komisje stałe najczęściej odpowiadają istniejącym resortom, ale mogą także wiązać się z pewnymi problemami czy zadaniami (Sokołowski, 2008, ss. 58–59). Komisje nadzwyczajne natomiast są tworzone w celu usprawnienia prac legislacyjnych bądź skoncentrowania prac w jednej komisji (Sokołowski, 2008, ss. 58–59).

W tabeli poniżej zebrano informacje dotyczące stałych komisji sejmowych obradujących w VIII kadencji. Uwzględniono liczbę członków komisji, liczbę kobiet–członków, a także informacje ile kobiet pełniło funkcję przewodniczącej bądź wiceprzewodniczącej:

Źródło: opracowanie własne na podstawie:
http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/agent.xsp?symbol=KOMISJE_STALE&NrKadencji=8,
dostęp: 01.11.2018r.

Tabela 5. Udział kobiet w komisjach stałych Sejmu VIII kadencji w okresie od 12 listopada 2015 r. do 29 października 2018 r.):

nazwa komisji	liczba członków komisji	liczba kobiet członków komisji	przewodnicząca	wiceprzewodnicząca
Komisja ds. Służb Specjalnych	7	0		
Komisja Cyfryzacji, Innowacyjności i Nowoczesnych Technologii	18	1		1
Komisja Etyki Poselskiej	5	1		
Komisja Gospodarki i Żeglugi Śródlądowej	18	1	1	
Komisja ds. Petycji	16	2		1
Komisja Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki	26	2		
Komisja ds. kontroli państwowej	17	3		3
Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi	34	3		1
Komisja Obrony Narodowej	39	4		
Komisja Regulaminowa, Spraw Poselskich i Immunitetowych	18	4		
Komisja Gospodarki i Rozwoju	38	6		2
Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych	17	6	1	
Komisja Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej	30	6		1
Komisja Spraw Zagranicznych	29	6		1
Komisja Ustawodawcza	30	6		1
Komisja do Spraw Energii i Skarbu Państwa	32	7		1
Komisja ds. UE	45	7	1	
Komisja Odpowiedzialności Konstytucyjnej	16	7	1	
Komisja Polityki Senioralnej	18	9	1	1
Komisja Sprawiedliwości i Praw Człowieka	32	9		1
Komisja Administracji i Spraw Wewnętrznych	39	10		
Komisja Infrastruktury	43	10		
Komisja Łączności z Polakami Za Granicą	40	10	1	1
Komisja Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa	34	11		2
Komisja Finansów Publicznych	50	12		3
Komisja Kultury i Środków Przekazu	31	13	1	2
Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży	41	16		3
Komisja Zdrowia	38	16		2
Komisja Polityki Społecznej i Rodziny	41	21	1	

Podobnie jak w przypadku procedur interpelacyjnych, na komisje i obszary ich działania można spojrzeć jak na dziedziny, które w wyniku utartych w społeczeństwie stereotypów powiązać można z wybraną płcią.

Jak wynika z danych zawartych w tabeli, w Komisji ds. Służb Specjalnych nie zasiada obecnie ani jedna kobieta, jednak jest to jedyna spośród 29 komisji, w której nie ma ani jednej przedstawicielki płci żeńskiej. Po jednej posłance zasiada w Komisji Cyfryzacji, Innowacyjności i Nowoczesnych Technologii, Komisji Etyki Poselskiej i w Komisji Gospodarki i Żegluga Śródlądowej. Najwięcej kobiet (21) znajduje się w Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, gdzie z resztą stanowią one połowę składu komisji. Podobnie w przypadku Komisji Polityki Senioralnej. Blisko połowę panie stanowią w Komisji Kultury i Środków Przekazu, Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży, Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej oraz Komisji Zdrowia. Jedną czwartą – w Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych, Komisji Infrastruktury i Komisji Łączności z Polakami Za Granicą, jedną trzecią zaś w Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

Biorąc pod uwagę stosunek liczby kobiet do liczby mężczyzn najgorzej wypada Komisja ds. UE, gdzie na 45 członków komisji zaledwie 7 to kobiety, Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi (34 mężczyzn, 3 kobiety), Komisja Obrony Narodowej (39 posłów i 4 posłanki) oraz Komisja Gospodarki i Rozwoju (38 panów i 6 pań).

W ośmiu komisjach kobiety są przewodniczącymi, w siedemnastu pełnią funkcje wiceprzewodniczących, z czego w kilku jest ich na tym stanowisku więcej niż jedna. Tak jest m. in. w przypadku Komisji ds. kontroli państwowej, Komisji Finansów Publicznych, Komisji Zdrowia czy Komisji Gospodarki i Rozwoju.

Działalność kobiet w stałych komisjach sejmowych skupia się głównie na polityce społecznej i polityce senioralnej. Duża

obecność kobiet zaznacza się także w komisjach z zakresu kultury, edukacji czy zdrowia. Jak już było wspomniane, ani jedna kobieta nie zasiada w Komisji ds. Służb Specjalnych, której prace związane są z Centralnym Biurem Antykorupcyjnym. Niewielka liczba kobiet zasiada w komisjach z zakresu polityki zagranicznej (komisja ds. UE) i obrony narodowej. Kolejny raz daje się zauważyć wysoka reprezentacja kobiet w obszarach powiązanych stereotypowo z nimi oraz niewielka w dziedzinach powiązanych z obronnością, bezpieczeństwem czy sprawami zagranicznymi.

Oprócz komisji stałych, w Sejmie VIII kadencji istnieją 3 komisje nadzwyczajne. Także w nich zasiadają kobiety, choć ich reprezentacja jest niska, co obrazuje tabela 6:

Tabela 6. Udział kobiet w komisjach nadzwyczajnych Sejmu VIII kadencji w okresie od 12 listopada 2015 r. do 29 października 2018 r.):

nazwa komisji	członkowie komisji	kobiety w komisji	Przewodnicząca	Wiceprzewodnicząca
Komisja Nadzwyczajna do spraw zmian w kodyfikacjach	18	3		
Komisja Nadzwyczajna do spraw deregulacji	13	1		2
Komisja Nadzwyczajna do rozpatrzenia projektów ustaw z zakresu prawa wyborczego	17	1	1	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/agent.xsp?symbol=KOMISJE_NADZWYCZAJNE&NrKadencji=8, dostęp: 01.11.2018r.

W dwóch komisjach – Komisji Nadzwyczajnej do spraw deregulacji oraz Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia projektów ustaw z zakresu prawa wyborczego zasiada po jednej posłance, natomiast do Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach należą 3 posłanki. W jednej ze wspomnianych komisji kobieta jest przewodniczącą (Komisja Nadzwyczajna do rozpatrzenia projektów ustaw z zakresu prawa wyborczego), w kolejnej (Komisja Nadzwyczajna do spraw deregulacji) są dwie wiceprzewodniczące. Prace wspomnianych komisji dot. m. in.

rządowych projektów ustaw o zmianie ustaw takich jak Kodeks rodzinny i opiekuńczy czy Kodeks karny.

Ze względu na specyfikę tego rodzaju komisji i różnorodność prowadzonych przez nie prac trudno jednoznacznie ocenić obecność bądź nieobecność kobiet za przejaw dyskryminacji czy wpływ stereotypów płci. Pewne wnioski można natomiast wysnuć rozpatrując prace kolejnego rodzaju komisji, tj. komisji śledczych. W obecnej kadencji działają dwie tego typu komisje.

Tabela 7. Udział kobiet w komisjach śledczych Sejmu VIII kadencji w okresie od 12 listopada 2015 r. do 29 października 2018 r.):

nazwa komisji	członkowie komisji	kobiety w komisji	przewodnicząca
Komisja Śledcza do zbadania prawidłowości i legalności działań organów i instytucji publicznych wobec podmiotów wchodzących w skład Grupy Amber Gold	9	1	1
Komisja Śledcza do zbadania prawidłowości i legalności działań oraz występowania zaniedbań i zaniechań organów i instytucji publicznych w zakresie zapewnienia dochodów Skarbu Państwa z tytułu podatku od towarów i usług i podatku akcyzowego w okresie od grudnia 2007 r. do listopada 2015 r.	9	2	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/agent.xsp?symbol=KOMISJE_SLEDTCZE&NrKadencji=8, dostęp: 01.11.2018r.

Wśród dziewięciu członków komisji ds. Amber Gold znajduje się jedna kobieta – Iwona Arent (PiS). Pracowniczą komisji przewodniczy posłanka PiS, Małgorzata Wassermann. W drugiej obecnie działającej komisji śledczej zasiadają dwie członkinie, posłanki Małgorzata Janowska (PiS) oraz Genowefa Tokarska (PSL–UED) (sejm.gov.pl: Komisja Śledcza do zbadania prawidłowości i legalności działań oraz występowania zaniedbań i zaniechań organów i instytucji publicznych w zakresie zapewnienia dochodów Skarbu Państwa z tytułu podatku od towarów i usług i podatku akcyzowego w okresie od grudnia 2007 r. do listopada 2015 r. (SKVAT)). Liczba kobiet uczestniczących w pracach wspomnianych komisji nie jest zbyt duża, choć wartość odnotowania jest przewodnictwem komisji ds. Amber Gold przez kobietę, zwłaszcza biorąc pod uwagę charakter komisji i przedmiot jej prac związany z funkcjonowaniem piramidy finansowej (TVN24 BIZ: Afera Amber Gold krok po kroku. Przypominamy, jak do niej doszło i co do tej pory ustalono).

Wnioski

Kobiety, stereotypowo traktowane jako łagodne, opiekuńcze, nastawione na cele wspólnotowe i pomoc innym, powiązane w badaniach przez respondentów z dziedzinami takimi jak zdrowie czy edukacja, po przeanalizowaniu ich aktywności w procedurach interpelacyjnych oraz ich udział w komisjach sejmowych faktycznie okazują się być najbardziej aktywne w tych właśnie obszarach. W Sejmie VIII kadencji najwięcej interpelacji, których nadawcami były kobiety, zaadresowano do ministra zdrowia. Często interpelowani przez posłanki byli także minister rodziny, pracy i polityki społecznej oraz, co ciekawe, minister infrastruktury i budownictwa. Niskim zainteresowaniem kobiet cieszyły się problemy powiązane z resortami skarbu państwa, cyfryzacji, przedsiębiorczości czy technologii, o czym świadczą

niski odsetek złożonych przez nie interpelacji do właściwych ministrów.

Rekordowo dużo zapytań poselskich posłanki złożyły do ministra sprawiedliwości. Trzykrotnie mniej do Prezesa Rady Ministrów i ministra zdrowia. Najmniej zapytań skierowały do ministra skarbu, ministra przedsiębiorczości i technologii, ministra gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej oraz ministra cyfryzacji, podobnie jak w ramach składania interpelacji. W przypadku pytań poselskich najwięcej złożyły ich do ministra zdrowia, ministra rodziny, pracy i polityki społecznej, premiera oraz ministra sprawiedliwości, najmniej – do ministra spraw zagranicznych, ministra przedsiębiorczości i technologii, ministra sportu i turystyki czy ministra skarbu państwa. Daje się zauważyć tendencja, zgodnie z którą dziedziny takie jak zdrowie czy polityka społeczna powtarzają się w każdej procedurze interpelacyjnej jako najczęściej będące przedmiotem zainteresowania kobiet. Analizując tabele można jednak zauważyć, że obszary takie jak edukacja czy nauka i szkolnictwo wyższe z reguły mieszczą się w połowie zestawienia i wbrew stereotypom nie cieszą się największym zainteresowaniem kobiet.

W przypadku prac komisji sejmowych, choć jak już było wspomniane nie musi to wynikać bezpośrednio z motywacji kobiet, lecz z decyzji liderów partii o skierowaniu ich do prac w danej komisji, kobiety najliczniej uczestniczą w pracach Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży, Komisji Zdrowia i Komisji Polityki Społecznej i Rodziny. Żadna posłanka nie uczestniczy w pracach Komisji ds. Służb Specjalnych, a niewielka ich liczba zasiada w komisjach: Cyfryzacji, Innowacyjności i Nowoczesnych Technologii, Etyki Poselskiej oraz Komisji Gospodarki i Żeglugi Śródlądowej. Ponownie więc kobiety wydają się być włączone w prace w obszarach powiązanych z edukacją, zdrowiem czy polityką społeczną, stereotypowo przypisywanym płci żeńskiej, a stanowią

marginie w organach z dziedzin technologicznych czy gospodarczych. Oczywiście analiza ta i wnioski z niej płynące stanowią jedynie próbę zarysowania problemu. Dla zrozumienia przyczyn takiego stanu rzeczy oraz rzeczywistego wpływu stereotypów płciowych na aktywność posłanek konieczna wydaje się bardziej szczegółowa analiza procedur interpelacyjnych oraz zbadanie motywacji kobiet (jawnych bądź ukrytych). Jest to jednak zbyt obszerne zagadnienie by mogło stać się przedmiotem badań niniejszego artykułu, może jednak stanowić przyczynę do kolejnych badań. 📧

Katarzyna Rosół – doktorantka nauk o polityce Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, absolwentka administracji i politologii. Zajmuje się problematyką aktywności politycznej kobiet i rozwiązaniami równościowymi stosowanymi w tym obszarze. Jej zainteresowania naukowe dotyczą polityki krajowej, głównie partii i systemów politycznych oraz ich funkcjonowania.

Bibliografia

Akty normatywne:

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. *Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, dostępne online: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/regulamin/kon7.htm>

Opracowania:

- Brannon, L. (2002). *Psychologia rodzaju*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Buć, M. (2009). Wpływ zaprogramowania kulturowego na stopień maskulinizacji społeczeństwa polskiego. W: Jeziński Marek, Winclawska Maria, Brodzińska Barbara (red.), *Płeć w życiu publicznym*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Cwalina, W; Falkowski, A. (2006). *Marketing polityczny. Perspektywa psychologiczna*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Gawor, A., Mandal E. (2007). *Kobieta czy polityk? : treść i struktura stereotypu kobiety zajmującej się polityką*, Chowanna, 1, <http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Chowanna/Chowanna-r2007-t1/Chowanna-r2007-t1-s79-93/Chowanna-r2007-t1-s79-93.pdf>, dostęp 24.02.2019

- Konaszyc, A. (1978). *Kontrola parlamentarna w PRL*. Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydaw. Polskiej Akademii Nauk.
- Kowalska, M., Szeliga, Z. (2000). Sejmowa kontrola działalności rządu oraz odpowiedzialność rządu przed Sejmem. W: M. Żmigrodzki (red.). *Polityczno-prawne aspekty transformacji systemowej w Polsce*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Kruk, M. (2008). *Funkcja kontrolna Sejmu RP*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- Mojak, R. (2007). *Parlament a rząd w ustroju Trzeciej Rzeczypospolitej Polskiej*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Secler, B. *Sejmowe komisje śledcze w systemie politycznym RP. Bilans dotychczasowych doświadczeń*, http://www.academia.edu/8215784/Sejmowe_komisje_%C5%9Aledcze_w_systemie_politycznym_RP_Bilans_dotychczasowych_do%C5%9Bwiadcz%C5%84, dostęp: 12.11.2018
- Sokołowski, J. K. (2008). Organizacja wewnętrzna, tryb i zasady funkcjonowania organów ustawodawczych. W: J. K. Sokołowski, P. Poznański (red.). *Wybrane aspekty funkcjonowania Sejmu w latach 1997–2007*. Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM : na zlec. Krakowskiej Szkoły Wyższej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.
- Stębel, M. (2012). *Kontrola sejmowa w polskim prawie konstytucyjnym*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- Czasopisma:**
- Niewiadomska-Cudak Małgorzata (2012), *Stereotypowe postrzeganie ról kobiet i mężczyzn w społeczeństwie przyczyną niskiej partycypacji płci żeńskiej w sferze polskiej polityki*, „Pedagogika rodziny” 2/4, dostępne online: <http://bazhum.pl>

muzhp.pl/media//files/Pedagogika_Rodziny/Pedagogika_Rodziny-r2012-t2-n4/Pedagogika_Rodziny-r2012-t2-n4-s49-61/Pedagogika_Rodziny-r2012-t2-n4-s49-61.pdf

Strony internetowe:

<https://bip.kprm.gov.pl/kpr/bip-rady-ministrow/sklad-rady-ministrow/4574,Skład-Rady-Ministrow.html>
http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/page.xsp/prace_sejmu
http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/agent.xsp?symbol=KOMISJE_STALE&NrKadencji=8
http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/agent.xsp?symbol=KOMISJE_NADZWYCZAJNE&NrKadencji=8
http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/agent.xsp?symbol=KOMISJE_SLEDCZE&NrKadencji=8
<http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/agent.xsp?symbol=SKLADKOMSL&NrKadencji=8&KodKom=SKVAT>
<http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/interpelacje.xsp>
<http://www.sejm.gov.pl/prawo/regulamin/kon7.htm>

Interpelacje i zapytania:

<http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/komunikat.xsp?documentId=E738F0957F26F926C1257A78002BE7A4>
<https://tvn24bis.pl/z-kraju,74/amber-gold-kalendarium-wydarzen-co-ustalono-w-tej-sprawie,750620.html>

Woman-politician – gender stereotypes and socio-political reality

Summary

The aim of this publication is to compare widespread stereotypes present in Polish society regarding the issues of typically female areas of societal and political activity, with the actual areas of activity and involvement of women politicians. The analysis covers the activities of Polish parliamentarians of the current term, with particular emphasis on their active participation in Sejm's committees and submitted interpellations, questions and parliamentary questions. The goal is to identify policies and areas in which women are most active, and those in which they show less or even no activity and compare them with stereotypes among Poles, relating to the social and political role of women, recognizing certain areas as 'typically masculine' and 'typically feminine'.

Keywords:

stereotype, sex, women in politics, instruments of parliamentary control, parliamentary commissions.